

1. EURÓPA: KRÍZA MARXISTICKEJ ORTODOXIE

Robotnícke noviny v roku 1913 napísali: „Trojaká je forma organizácií, v ktorých sústreduje triedne povedomý proletariát svoju silu. Sú to organizácie politické, odborové a družstevnícke. V Uhorsku sú odborové organizácie základ, na ktorých stojí celé emancipačné hnutie pracovného ľudu. S rozšírením politických práv príde prirodzene aj ku zdárnemu vývinu politických organizácií, a vyškolenie proletariátu prinesie prirodzene aj rozkvet dosiaľ v detských topánočkách sa nachodiaceho družstevníckeho pohybu.“

Nádeje slovenských sociálnych demokratov, zverejňované v tlači, prejavoch a programových dokumentoch sociálnodemokratickej strany, sa na Slovensku splnili v roku 1918 po zásadnej premene politického systému a rozšírení politických práv na celú spoločnosť. Vznikom Československej republiky sa zásadne zdemokratizoval a pluralizoval dovtedy úzky a relatívne zaostalý politický priestor. Vláda sa stala zodpovedná národnému zhromaždeniu, volebné právo bolo priznané všetkým dospelým osobám bez rozdielu vrátane žien, a zásada všeobecnosti a rovnosti bola uzákonená i pre vol'by do obcí.

Sloboda zhromažďovania, prejavu, tlače a ďalšie demokratické prvky nového režimu vytvárali široký rámec legality pre politickú činnosť. Nové podmienky umožnili politickým hnutiam, aby prostredníctvom existujúcich foriem komunikácie a propagandy výrazne priblížili sféru politiky občanom a ich každodennej realite a markantne zvýšili jej význam v očakávaniach všetkých vrstiev obyvateľstva.

Zároveň boli tieto očakávania náležite politicky tvarované. „Ľud“ sa formálne stal bezvýhradným zdrojom štátnej moci.² Všeobecné volebné právo ešte viac než kedykoľvek predtým viedlo organizačné elity jednotlivých hnutí k účinnej politickej mobilizácii voličstva. Aparáty politických strán sa prostredníctvom dostupných foriem davového (bezprostredného) a masového (sprostredkovaneho) ovplyvňovania usilovali o trvalejšie získanie členov, prívržencov alebo len o dočasné mobilizovanie verejného súhlasu, priazne a dôvery vo vol'bách.

Politické strany a hnutia získali výnimočné miesto v demokratizovanej spoločnosti. Rýchlo sa množili a s pestrou ponukou ideológií a programov zaplnili politické javisko československého štátu. Najsilnejšie z nich navyše prostredníctvom rozvetvených štruktúr pridružených organizácií, odborov a spolkov, pokryli aj značnú oblasť verejného života. a pokiaľ bola možnosť, usilovali sa svoju agendu a symboly vpašovať aj do sveta práce a súkromia rodín.

Rozšírenie politického priestoru po prevrate 1918 prinieslo obyvateľstvu široké možnosti identifikovania sa s niektorou z prítomných politických reprezentácií. Revitalizujúce sa staré, ako aj nové politické strany, hnutia a ideológie agilne vystupovali v úlohe zástupcov ľudu. V podmienkach principálnej slobody prejavu, zhromažďovania a organizovania

¹ *Robotnícke noviny* (ďalej *RN*), roč. 10, č. 52/1913, s. 3.

² Ústavný zákon Československej republiky z 29. 2. 1920, hlava 1, § 1, ods. 1. http://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html.